

tus in je vir najbolj relevantnih mnenj in stališč kot posebljenje vladajočega razreda. V modelu komuniciranja ameriškega politologa Karla Deutscha je socioekonomska elita na najvišji 'stopnici', na samem vrhu, kjer se določajo najpomembnejša stališča in politika. Deutsch je politično (tudi parlamentarno) in vladno elito uvrstil šele na drugo 'stopnico' - stopnjo nižje od socioekonomske elite. Socioekonomska elita je z neštetimi vezmi povezana s politično elito. Po navadi tudi neposredno zagotavlja delovanje političnih strank, družbenih organizacij, interesnih skupin, volilne kampanje, kandidiranje strankinih voditeljev in podobno. Njen vpliv sega v vse sektorje delovanja zvezne vlade, zlasti v ministrstva za zunanje zadeve in za obrambo. Odločilen vpliv ima na kongres in njegove odločitve. Prevladujoč je njen vpliv na obe ameriški politični stranki: člani vladajoče socioekonomske elite nadzorujejo strankine programe in njeno politiko kakor tudi kandidate za različne volilne in druge funkcije (Vreg, *Politično komuniciranje*, 2000: 73-74).

Tudi Zajc ugotavlja, da je oblikovanje formalnega predloga zakona povezano s 'predlagano močjo' ('power of initiation'). V tej pripravljalni fazi so posebej dejavne politične stranke in različne interesne skupine, katerih lobisti si prizadevajo spodbuditi zakonodajne procese, od katerih pričakujejo koristi. Šele v drugi, t.i. parlamentarni fazi, poteka razprava o formalno vloženi predlogih. Med interesne skupine sodi tudi slovenska 'socioekonomska elita', ki jo Zajc v tej knjigi posebej ne omenja. Zaveda pa se (in jo obravava drugje), da je tudi v Sloveniji že močno izoblikovana in ima pogosto odločujoč vpliv.

Avtor obravnava zakonodajno odločanje v ožjem smislu kot normativno dejavnost, ki jo proizvajajo zakonodajna telesa ('law-making'). V tem sklopu analizira splošna načela in pravila zakonodajnega postopka, parlamentarne poslovniške, zakonodajne postopke, udeležence v zakonodajnem postopku, vlado, poslance strankarskih skupin, delovna telesa, vodilne avtoritete, interesne skupine, parlamentarne službe in vlogo drugega parlamenta. Vse to obširno doku-

mentira na izkušnjah evropskega parlamentarizma, še posebej na primerih parlamentov Srednje in Vzhodne Evrope. Poseben oddelek posveča sprejemanju odločitev ter zakonodajnemu odločanju in porazdelitvi moči.

Knjigo sklene z ugotovitvijo, da je sedanji način porazdelitve moči in odgovornosti v slovenski skupščini preveč fragmentiran in fluiden. Še ne dovolj izoblikovana odločevalska rutina in način vodenja kažeta, da je slovenski državni zbor, tako kot drugi parlamenti v Srednji in Vzhodni Evropi, še vedno v fazi notranje institucionalizacije. Prevelika razpršitev moči in odgovornosti ter njena neuskkljenost ne prispevata k stabilnosti in predvidljivosti procesa odločanja in kakovosti odločitev.

Knjiga Parlamentarno odločanje je nedvomno izvirna analiza politoloških in politično-socioloških ter pravnih kategorij evropskih parlamentarnih sistemov, še posebej slovenskega. V poglobljenih raziskovalnih analizah delovanja slovenskega parlamenta je prikazal tudi številne slabosti in ponudil vrsto sistemskih sprememb. Knjiga je dragoceno izhodišče za nadaljnje temeljne in aplikativne raziskovalne projekte. Nedvomno bo koristna za usposabljanje številnih sedanjih in prihodnjih poslancev ter drugih politikov. Bo nujen študijski pripomoček študentov politologije, sociologije, prava in politične komunikologije. Lahko pa bo seznanjala tudi strokovno in širšo javnost z delovanjem slovenskega in evropskih parlamentov ter tako opravljala izobraževalno in kulturno funkcijo ob vstopu Slovenije v Evropsko skupnost.

Sergej FLERE

John Allcock

Explaining Yugoslavia

Hurst and Company, London 2000, str. 1-472.

Pokojna Jugoslavija utegne postati predmet posebne družboslovne znanstvene panoge, kjer bi bile ekonomija, zgodovina, politologija in sociologija le posebne veje vede o Jugoslaviji. Znanstveni interes za

obstoj, strukturo (zlasti skrite dimenzije), funkcioniranje in vzroke ter način razpada ne upada. Sicer bi pa večino teh poskusov lahko označili za žurnalistične.

Nekoliko odstopa poskus angleškega sociologa Johna Allcocka, profesorja na Univerzi v Bradfordu. Ta je analiziral najprej zgodovinsko gradivo, in sicer s poudarjenim sociološkim zornim kotom, kasneje pa samo funkcioniranje in razpad ter perspektive držav nekdanje Jugoslavije. To pomeni, da je celotno snov postavil predvsem v okviru pojmov modernizacije, težav modernizacije, strukturalnih in kulturnih omejitev oblikovanja moderne družbe itd.

Nekateri njegovi vpogledi zaslužijo posebno pozornost. V nasprotju z večino (npr. A.J. Smith), ki meni (tudi kadar gre za južnoslovanske narode), da nacionalne ideologije tvorijo nacionalni/etnični miti oz. zelo svobodno interpretirana zgodovina, Allcock pri narodih nekdanje Jugoslavije pri oblikovanju nacionalnih ideologij poudarja odnos do geografskega prostora. Ne gre torej toliko za interpretacijo zgodovine, pa tudi za jezik ne, kolikor gre za ugotavljanje, katera območja tvorijo narod oz. njegovo "metafizično" jedro. Ob tem trdi, da so te ideologije oblikovale v novejšem času, da so predmet procesualne konstrukcije (elit) in da so utegnile biti tudi drugačne, oz. da ni nikakršnega železnega determinizma, ki bi narekoval, da so se oblikovale prav kot takšne. Na ta način "zgodovinske konstrukcije" analizira, kako so npr. Muslimani in Makedonci postali naciji, čeprav ne meni, da bi bili "umetni" naciji (333-334). K oblikovanju bosanskih muslimanov v Muslimane privede zlasti "komunistični sekularizem".

Za Slovence naj bi veljalo, da so svojo nacionalno ideologijo v novejšem času oblikovali s poudarjanjem Alp, kar jih ločuje od drugih južnoslovanskih narodov in povezuje z alpskimi narodi. Hrvatje naj bi imeli težave z oblikovanjem svoje nacionalne ideološke identifikacije, ker so območja Hrvaške razpršena. Še večje težave pa naj bi imeli Srbi, za katere naj bi bilo značilno, da sploh ne vedo katera so njihova območja, oz. njihova so tista območja na katera v nekem trenutku pretendirajo. To se je v novejši zgodovini Srbov, od Garašanina

naprej, zelo spreminjalo. Črnogorska identiteta in nacionalna ideologija se tudi oblikuje v odnosu do črnogorskih gora, v odnosu do katerih naj bi se oblikovala črnogorska miselnost, s poudarkom na junaštvu kot najvišji vrednoti.

Po Allocku legitimacijska kriza jugoslovanske družbe ni izvirala toliko iz samega fizičnega izginotja Tita, kot iz navezanosti legitimacije na Narodno osvobodilni boj, kar je legitimacijska formula, ki je ni možno dedovati: izgine z rodod borcev (421). Vsekakor pa je legitimacijska kriza 80. let tisto, kar je pripeljalo do boja nacionalnih elit, ki se je končal z dezintegracijo. (427).

Naslednja Allcockova ideja je, da razpad jugoslovanske države ni bil stvar hrepenen množic, ni nekaj, kar bi izhajalo "odspodaj", temveč je nekaj, kar je izhajalo "od zgoraj", iz intelektualnih in delno političnih elit. (408) To je zanimiva in drzna ideja, hkrati tudi eno ključnih vprašanj, vendar takšno, na katerega ne bomo nikoli dobili definitivnega odgovora. Kazalo bi preveriti, ali so bila naciocentrična stališča pred razpadom bolj razširjena pri pripadnikih višjih kot pa nižjih slojev. Zanimivo je, da je ameriški sociolog hrvaškega rodu S. Meštrović kot izvedenec na haaškem sodišču zagovarjal nasprotno stališče, in sicer sklicujoč se na (sicer zelo majhne) spremembe v etnični distanci, ki se je proti koncu 80. let dvigovala.

Allcock piše tudi o prihodnosti držav in narodov bivše Jugoslavije. Je dokaj skeptičen glede razvojnih možnosti, tudi Slovenije, zaradi zaprtosti (poudarja Slovenijo) in vpetosti teh narodov v tradicijo. Tudi hrvaški katolicizem in srbsko pravoslavlje (ki oba razumeta svoja naroda kot kristoslavična) Allcock šteje za dejavnika, ki zavirata modernizacijo. Slovenija ima neko dvomljivo prednost v primerjavi s Hrvaško in Srbijo: ni "avtoritarna etnokracija", so pa vse stranke nacionalistične (435), kar da omogoča neko demokratično življenje, seveda v okviru etnonacionalističnih predpostavk.

Tudi samoupravljanje je pravzaprav zapustilo dediščino, ki je s stališča modernizacije zavirajoča. Okrepilo je kolektivizem, ki se navezuje na tradicionalno kulturo

Balkana. S tem se verjetno ne bi mogli strinjati, če bi to primerjali s tistim, kar so socialni psihologi definirali kot "samoupravno osebnost". Posameznik, dejaven v samoupravljanju, je bil praviloma bolj toleranten in demokratično usmerjen od povprečja. Morda bi Allcock odgovoril, da ne meri na to raven analize.

Urban SUŠA

Igor Lukšič, Andrej Kurnik

Hegemonija in oblast, Gramsci in Foucault
Znanstveno in publicistično središče,
Ljubljana 2000, 222 str.

"Liberalne institucije nehalo biti liberalne takoj, ko so vzpostavljene: pozneje ni večjih in temeljitejših uničevalcev svobode kot so liberalne institucije. Njihovi učinki so dobro znani: spodkopavajo voljo do moči; ... ljudi delajo majhne, strahopetne in hedonistične" (Friederich Nietzsche, Somrak idolov). Stilistično popolna in boleče neusmiljena Nietzschejeva kritika liberalizma oziroma liberalnih institucij je kar primerno izhodišče za branje zadnjega dela Igorja Lukšiča in Andreja Kurnika. Vrti se namreč okrog dveh političnih teoretikov in njihovih teoretičnih konceptov, ki sta usmerjena ravno v kritiko liberalnih političnih podvigov. Sicer pa se hegemonija in oblast v vsakdanjem jeziku, pa tudi v strokovnejših tekstih, pojavljata kot pojma, ki ne potrebujeata globlje teoretske utemeljitve ali vsaj refleksije; lahko bi celo rekli, da gre v veliki meri za pavperizirana pojma. Že samo zato je ta poskus njune kontekstualizacije dobrodošla osvežitev v slovenski politični/politološki literaturi. Sploh, če temu dodamo, da sta koncepta hegemonije oziroma oblasti predstavljena v okviru misli dveh teoretikov, Gramscija in Foucaulta, ki sta v politični teoriji dvajsetega stoletja po svoje marginalca. Pri tem pa se je treba strinjati z mnenjem avtorjev, da je prav "marginalnost za svežino teorije velikokrat blagodejna" (str. 7).

Glede na izhodiščno tezo dela, po kateri "Gramsci in Foucault politično analizo

prestavljata s terena čiste sile in nasilja na moralno, kulturno in intelektualno področje, skratka na same procese konstituiranja našega pojmovnega sveta", lahko omenjeno marginalnost dveh teoretikov tudi povsem relativiziramo. Torej, če navedena teza drži, sta Gramsci in Foucault vendarle pomembno sooblikovala podobo politične teorije in prakse preteklih desetletij, sploh če se ob tem spomnimo Kantove trditve, po kateri so "kategorije brez čutnosti prazne, čutni doživljaji brez kategorij slepi". S svojim delom pa sta Gramsci in Foucault popolnoma redefinirala tako kategorije kot čutnost, ki jih zapolnjuje, in katere je v veliki meri pomagal osmisliti prav Kant.

Gramscijeva inovativnost je tako predstavljala teoretski okvir za prenovo levih političnih gibanj v sedemdesetih in s tem navsezadnje prispevala k utemeljitvi najizrazitejše politične doktrine zadnjih let - tretje poti. Nič manj to ne velja za Foucaulta, svojevrstnega predstavnika revolucije s konca 60. let. V obravnavo politike je prinesel svež pristop analitike oblasti in sprevrgel razumevanje človeka kot (političnega) subjekta ter tako ponudil nove razsežnosti in okvire razmišljanju o politiki in političnemu.

Na delo Lukšiča in Kurnika potemtakem lahko gledamo tudi kot na iskanje podobnosti in razlik med dvema, slejkoprej prominentnima, političnima teoretikoma. Pri tem je najbolj očitna podobnost zapor, saj je Gramsci večino svojega dela opravil v fašističnem arestu, Foucault pa je itak kar celo družbo razglasil za zapor. Sicer pa je (še pomembnejša) stična točka njunega dela in s tem tudi pojmov hegemonije pri enem in oblasti pri drugem, izraziti antipozitivizem in antimehanicizem. Oba sta presegla instrumentalistično pojmovanje politike, države in vseh drugih političnih pojavov, oblikovala sorodni konceptiji in politični teoriji dala nov zagon.

S tem se podobnosti med počasi nehalo, saj je bil Gramsci predvsem marksist in komunist. Prav koncept hegemonije, ki ga je med drugimi "podedoval" tudi od Lenina, pa najbolje povzema njegovo miselno in politično naprežanje, saj vsebuje vse ostale ključne pojme tako njegove politične filo-